

Temat: Rozłam w Kościele.

Klasa 5 szkoły podstawowej

Program: Surdyk-Fertsch W., Szeweluk-Wyrwa B., Wojciechowski G., *Człowiek i jego cywilizacja. Program autorski z historii i społeczeństwa*, [Arka] Poznań 1999, DKW-4014-175/99.

Zagadnienia do tematu:

- wzrost znaczenia papieżstwa w średniowieczu,
- pojawienie się odstępstw od wiar – herezji,
- konflikt z Kościołem Wschodnim i rozłam,
- chrześcijaństwo obydwu obrządków współcześnie.

Cele ogólne:

1. Poznawcze:
  - uczeń poznaje przyczyny i konsekwencje rozłamu w Kościele oraz terminologię z tym związaną,
2. Kształcące:
  - kształtowanie umiejętności wypowiedzenia swojego zdania w dyskusji na temat tolerancji religijnej,
  - doskonalenie umiejętności pracy z mapą ścienną,
3. Wychowawcze:
  - kształtowanie postaw tolerancji religijnej wobec odmienności religijnej.

Cele operacyjne:

I. Wiadomości:

A) Zapamiętanie:

- uczeń zna pojęcia: herezja, papieżstwo, katolicyzm, pop, prawosławie, patriarchat, schizma, tolerancja,
- wylicza kraje, w których dominował Kościół Wschodni i Zachodni,
- zna datę rozłamu w Kościele – 1054 r. lub połowa XI w.,
- potrafi wymienić przyczyny schizmy,
- wie, gdzie znajdowała się siedziba papieża i patriarchy wschodniego,
- wie, jakie były języki liturgiczne obu obrządków – łacina i greka,

B) Zrozumienie:

- uczeń definiuje wyżej wymienione pojęcia,
- podaje przykłady herezji: arianie, nestorianie, waldensi, katarzy i in.,
- wyjaśnia przyczyny rozłamu,
- podaje przykład krajów katolickich i prawosławnych,
- rozumie przyczyny zróżnicowania religijnego Europy,

II. Umiejętności:

C) Zastosowanie wiadomości w sytuacjach typowych:

- uczeń porównuje katolicyzm i prawosławie,
- wyjaśnia rolę papieżstwa w średniowieczu,
- na mapie zaznacza granicę wpływów katolicyzmu i prawosławia,
- na mapie pokazuje kraje katolickie i prawosławne,
- potrafi swoimi słowami wymienić wyżej wymienione pojęcia,
- przedstawia swoje stanowisko w dyskusji na temat tolerancji religijnej,

D) Zastosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych:

- uczeń uzasadnia tezę o wzroście znaczenia papieżstwa w średniowieczu,
- ocenia postawę katolików wobec mniejszości religijnych w Polsce.

Środki dydaktyczne:

1. Podręcznik: Wojciechowski G., *Historia i społeczeństwo. Człowiek i cywilizacja. Poznaję cię historio!* 5, [Nowa Era] Warszawa 2005, s. 99-100,
2. Mapa ścienna Europy w XI wieku,
3. Mapa ścienna Europy – polityczna,
4. Słowniki wyrazów obcych.

Metody:

1. Oparte na obserwacji:
  - uczniowie pracują z mapą,
  - analizują ilustracje w podręczniku,
2. Słowne:
  - pogadanka,
  - dyskusja,
  - praca z podręcznikiem.

Ogniwa lekcji (czas w minutach)	Treści merytoryczne	Czynności N/U	Kształtowane umiejętności uczniów
I. Czynności organizacyjno-porządkowe (3')	Temat: Rozłam w Kościele - wzrost znaczenia papieżstwa w średniowieczu, - pojawienie się odstępstw od wiary – herezji, - konflikt z Kościołem Wschodnim i rozłam, - chrześcijanie obydwu obrządków współcześnie.	- Przywitanie z klasą, - sprawdzenie listy obecności, - zapisanie tematu lekcji i zagadnień.	
II. Rekapitulacja wtórna (3')	Przypomnienie jak cesarze rzymscy wpływali na papieżstwo dbając, by godność tę sprawowali ludzie wykształceni i na odpowiednim poziomie moralnym.	N: Pogadanka U: Przypomnijcie, w jaki sposób cesarze rzymscy doprowadzili do rozkwitu papieżstwa w X i na początku XI w.	
III. Ogniwko wiążące (1')	- Chrześcijaństwo dzieli się na różne wyznania. Dwa z nich to katolicyzm i prawosławie. - Podanie 2 głównych elementów toku lekcji właściwej 1) jak doszło do rozłamu 2) dyskusja na temat tolerancji religijnej w Polsce.	N: Informacja nauczyciela	
IV. Tok lekcji właściwej (29')	I. (2') Herezje, czyli odstępstwa od wiary, pojawiły się już w starożytności, jednak ich trwanie było na ogół stosunkowo krótkie. Przykłady: arianie, nestorianie, waldensi, katarzy i in. II. (2') Podanie definicji papieża – głowy Kościoła rzymskokatolickiego. Wymienienie i pokazanie na mapie siedziby papieża – Rzymu. III. (4') Wyjaśnienie pojęcia pop – duchowny prawosławny. Od księdza katolickiego różni się on przede wszystkim wyglądem	I. N: Pogadanka U: Jak myślicie, co to jest herezja? U: Jeśli znacie jakieś, podajcie przykłady. II. U: Powiedzcie mi kto to jest papież? U: Gdzie znajduje się jego siedziba? N: Praca z mapą ścienną [mapa polityczna Europy] U: Proszę pokazać Rzym na mapie. III. N: Analiza ilustracji z podręcznika [s.100], pogadanka U: Kto jest na tej ilustracji? U: Kim jest pop?	Umiejętności: - definiowania pojęć, - podawania przykładów do wybranych zagadnień, - pracy z mapą ścienną, - wskazywania różnic i podobieństw – porównywania, szukania hasła w słowniku wyrazów obcych, - wypowiedziania swojego zdania w dyskusji na temat tolerancji

zewnątrznym. W przypadku analizowanej ilustracji są to bogate szaty liturgiczne, łącznie z nakryciem głowy w czasie nabożeństwa. Ponadto pop nosi brodę. Kolejną różnicą jest to, że księża katolicy nie mogą się żenić.

IV. (3') Odpowiednikiem papieża w Kościele Wschodnim jest patriarcha (najwyższy dostojnik Kościoła Wschodniego, a potem prawosławnego). Jego siedzibą był Konstantynopol (obecna nazwa Istanbuł).

V. (5') W starożytności i we wczesnym średniowieczu Kościół był powszechny, czyli katolicki. Było w nim kilku równorzędnych patriarchów, a papież był jednym z nich. Jednak znaczenie niektórych z nich zaczęło rosnać. Patriarcha Konstantynopola uzyskał największe znaczenie w Kościele Wschodnim, a patriarcha Rzymu, czyli papież, stworzył nawet własne Państwo Kościelne w Italii. Ci dwaj zaczęli się kłócić o to, który jest ważniejszy. Z biegiem czasu wytworzyły się różnice między Wschodem a Zachodem. Mówiliśmy już o księżach i popach. Do tego doszły różnice w sprawowaniu kultu, były inne języki liturgiczne – łacina na Zachodzie i greka na Wschodzie, a także inna postać komunii – opłatek na Zachodzie i chleb na Wschodzie. Papież i patriarcha Konstantynopola nie mogli się porozumieć, więc w 1054 r. doszło do schizmy (rozłamu). Powstały 2 wyznania chrześcijańskie – katolickie i prawosławne. Wyznawcy obu uważali, że to

U: Czym pop różni się od księdza katolickiego?

IV. N: Pogadanka

U: Czy ktoś spotkał się z określeniem patriarcha?

U: Jak myślicie, kto to jest?

N: Praca z mapą ścienną [mapa polityczna Europy]

U: Proszę pokazać Konstantynopol – Istanbuł na mapie.

V. N: Opowiadanie

N: Pogadanka

U: Czy wiecie jakie były różnice między Kościołem Wschodnim i Zachodnim?

U: Jakie były języki liturgiczne?

U: Jak wyglądała komunia?

U: Co według was oznacza słowo prawosławie?

U: Jakim innym słowem można zastąpić wyraz schizma?

U: W którym wieku był rok 1054?

religijnej.

	<p>ich kult jest właściwy, stąd też np. nazwa prawosławie – prawy, prawdziwy kult, sławienie Boga.</p> <p>VI. (5') Obecnie największy odsetek katolików jest w krajach takich, jak: Polska, Hiszpania, Portugalia, Włochy. Natomiast najczęściej wyznawców prawosławia żyje w: Rosji, Grecji, Bułgarii, Rumunii, Ukrainie i Białorusi. W XI w. katolickie pozostały Cesarstwo Niemieckie (państwa niemieckie i Czechy), państwa w Italii, Francja, Anglia, chrześcijańskie kraje Półwyspu Iberyjskiego (głównie Kastylia), Polska, Węgry i inne. Zaś Kościół prawosławny dominował w Cesarstwie Bizantyńskim, na Rusi Kijowskiej i w państwach powstałych na Półwyspie Bałkańskim.</p> <p>VII. (8') Pojęcie tolerancji, jako postawa poszanowania dla odmiennych poglądów, przekonań itd.</p>	<p>VI. N: Praca z mapą ścienną [mapa polityczna Europy] U: Czy wiecie, w których krajach żyje najczęściej katolików? U: Pokażcie je na mapie. U: A które państwa są prawosławne? U: Pokażcie je na mapie. [mapa Europy w XI w.] U: Które kraje w średniowieczu były w strefie wpływów Kościoła Zachodniego, katolickiego, a które Wschodniego, prawosławnego? U: Pokażcie je na mapie. U: Pokażcie granicę wpływów obu Kościołów.</p> <p>VII. N: Praca ze słownikami wyrazów obcych U: Odszukajcie hasło „tolerancja”. U: Swoimi słowami powiedzcie co to jest tolerancja? U: Co to jest tolerancja religijna? N: Dyskusja U: [hasła do dyskusji] - Czy w Polsce mamy tolerancję religijną? - Jak należy traktować osoby o innym wyznaniu lub innej religii? - Dlaczego niektórzy ludzie są niechętni wyznawcom innej religii? - Czy taka postawa jest właściwa? Dlaczego?</p>	
<p>V. Rekapitulacja pierwotna (4')</p>	<p>Przypomnienie pojęć i dat wprowadzonych na lekcji oraz zasięgu terytorialnego wyznania katolickiego i</p>	<p>N: Pogadanka U: Co to jest herezja? Przykład. U: Co to jest schizma?</p>	

	prawosławnego.	<p>U: W którym roku miała miejsce?</p> <p>U: Kim są papież i patriarcha?</p> <p>U: Gdzie są ich siedziby?</p> <p>U: Które kraje zostały katolickie po schizmie, a które są dziś?</p> <p>U: Które kraje zostały prawosławne po rozłamie, a które są dziś?</p> <p>U: Co oznacza słowo tolerancja?</p>	
VI. Kontrola i ocena (2')		Uczniowie wzajemnie wskazują kto zasłużył na plusa za aktywny udział w lekcji.	Umiejętność oceny pracy i aktywności własnej oraz kolegów.
VII. Praca domowa (3')		<p>U: 1. Ułóż 3 zdania z wyrazem tolerancja, tolerancyjny(a) lub formą czasownika tolerować.</p> <p>2. Wypisz różnice i podobieństwa między katolicyzmem i prawosławiem.</p>	<p>- Zrozumienie pojęcia tolerancji,</p> <p>- umiejętność porównania dwóch wyznań chrześcijańskich.</p>